

Colecția
Cluj '89

© Editura Școala Ardeleană
Cluj-Napoca, str. Mecanicilor nr. 48
Redacția: tel 0364 117.252; 0728.084.801
e-mail: office@scoalaardeleanacluj.ro, redactie@scoalaardeleanacluj.ro
Difuzare: tel/fax 0364 117.246; 0728.084.803
e-mail: difuzare@scoalaardeleanacluj.ro, esadifuzare@gmail.com
www.scoalaardeleanacluj.ro

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

BĂRBULESCU, MIHAI

Și s-a dansat lambada / Mihai Bărbulescu. - Cluj-Napoca : Editura
Școala Ardeleană, 2019

ISBN 978-606-797-477-5

821.135.1

Imagine coperta I: Cluj-Napoca, Librăria Universității
(fotografie realizată de Mihai Bărbulescu în 23 decembrie 1989)

Editor: Vasile George Dâncu

Copertă: Eduard Grecu

Corectură și tehnoredactare: Andrei Doboș

Mihai Bărbulescu

Și s-a dansat lambada

Cluj-Napoca, 2019

Szőke, Maria 69
 Şipoş, Eugen 103
 Teodor, Felicia 97
 Teodor, Pompiliu 49,
 100, 101
 Timișoara 53-58, 60, 70,
 93, 95, 100, 105-108, 111
 Tocilescu, Alexandru 49
 Todea, Alexandru 125
 Tőkés, László 53, 54
 Traore, Facko 30
 Turcu 31
 Turda 10, 50, 102-104
 Ungaria 45, 81, 105, 124
 URSS 45
 Ursu, Ioan 29
 Vandoeuvres 20, 40
 Vaud 114
 Varșovia 90
 Vasilescu 76
 Verdi, Giuseppe 47
 Vevey 114
 Viena 17, 18
 Xenopol, A.D. 94

CUPRINS

După treizeci de ani.....	5
Primăvara 1989	8
Privire înapoi.....	14
Bătălia pentru pașaport.....	20
Și totuși Italia, mai 1989	31
Toamna 1989.....	45
Sfârșitul lumii, începutul lumii.....	52
Ianuarie 1990	90
Tot ianuarie 1990	102
„Asta ne mai lipsea!”	114
Primăvara 1990	122
2019: lista celor uciși în Cluj (împușcați) în 21 decembrie 1989	127
Indice de locuri și persoane.....	129

Primăvara 1989

La Miliție, cu mașina de scris în spinare și întâlnire cu Doina Cornea.

Cercetătorii științifici ca măturători. Cum să ajungi în Vest, cu soție cu tot.

Fusesem chiar în ianuarie la Miliție, cu alte treburi. Îmi cumpărasem, în 1977, din salariul pe o lună, o mașină de scris Olivetti nouă, din magazin. Așa că, la începutul fiecărui an trebuia să mă prezint la Miliție, pentru înregistrarea caracterelor. Într-o cameră mare țacăneam cu toții întreaga tastatură cu minuscule, apoi cu majuscule, iar pe urmă scriam un text pe care-l primeam de la funcționarul Miliției. În ultimii ani, textul era același, extras probabil dintr-un articol ori o carte de socialism științific, despre dificultățile economice ale țărilor subdezvoltate. Cu minuscule, apoi cu majuscule. Predai foaia și suflai ușurat.

Era o formă de control și de prevenție. Mașinile de scris erau astfel înregistrate, precum erau ascultate convorbirile telefonice – nu era un secret. Prin '87 – '88 un telefon în străinătate devenise și mai problematic, căci de la telefonul de-acasă se putea da un singur apel pe lună. Voi ai să vorbești mai mult? Numai de la Telefoanele din spatele Poștei, din parcul Caragiale.

Cabinelor li se scosese ușile pentru a-ți spori disconfortul și a fi atenționat, odată mai mult: *ascultăm, știm tot*. Puține instituții dețineau copiatoare Xerox și erau păzite cu strășnicie. Noroc cu o doamnă amabilă care răspundea de xeroxul din demisolul Bibliotecii Academiei. Când aveam nevoie de câteva pagini, mi le copia în schimbul unui săpun *Fa*.

Firește că azi, când supravegherea pământenilor (spre binele lor, pare-se, ori zice-se) e completă și complexă, mijloacele de supraveghere de *atunci* ne fac să surădem.

De data aceasta eram la serviciul Pașapoarte. Nu era prea mare coada, vreo cinci-șase metri până la geamul ghișeului deschis, unicul care funcționa. Lumea vorbea, nu chiar în șoaptă, dar nici prea tare, căci nu era deloc potrivit să deranjezi persoana din spatele geamului, de care depindeau (ori îți imagineai că depindeau) atâtea... Mai ales după ce ajungeau în dreptul barei nichelate, care te plasa ferm lângă peretele cu ghișee închise, oamenii încetau conversațiile. Mă apropiam și eu de ghișeu când, deodată, am devenit atent, ca toți cei din încăpere. La ghișeu nu se mai vorbea în șoaptă, cu capul petentului aplecat spre deschiderea semicirculară din geam, ci aproape că se striga. „Știu eu că nu vreți să-mi dați pentru că sunt Doina Cornea”. „Dar, doamna Cornea, dumneavoastră nu mai sunteți în activitate, sunteți pensionară...” se auzea din spatele ghișeului. „... și am fost invitată de președintele Franței pentru aniversarea bicentenarului

Revoluției!”. „... nu puteți pleca în interes de serviciu, puteți să plecați numai ca turist..., trebuie să cereți viză turistică, altfel nu se...”. „Sunt Doina Cornea, de aceea nu-mi dați pașaport!”. Cu asta discuția s-a încheiat. Doina Cornea a plecat și cei din rând își făceau semne din ochi și din mâini și gândeau „bine c-a plecat, să n-o mai enerveze pe tipa de la ghișeu”. O vedeam pentru prima dată pe Doina Cornea. De câte ori însă, în drum spre Turda, când autobuzul ajungea la intersecția cu mica stradă Alba Iulia, nu se comenta și nu întorceau toți capul: *acolo e casa Doinei Cornea și uite unul, ăla de se plimbă, e securistul care păzește...*

I-am povestit a doua zi lui V. ce-am văzut și auzit la Pașapoarte și rău am făcut. Eu am relatat totul sec, așa cum am transcris mai sus, fără să arăt vreo atitudine față de Doina Cornea. Probabil că ar fi trebuit să-mi exprim revolta față de autorități. V. m-a privit puțin chiorăș. Peste puține luni am gafat din nou în fața lui. Zicea că România ar trebui să facă ceva pentru basarabeni, care privesc la noi și așteaptă etc. I-am răspuns „nu cred că e momentul, nu cred că au ce aștepta de la noi. Poate noi ar trebui să privim mai mult la ei, poate că am avea ceva de învățat”. Eram la începutul toamnei și eu făceam aluzie la recente evenimente din Basarabia. Ceea ce se întâmplase acolo părea de necrezut, cum se coagulase o mișcare națională, împotrivirea fățișă față de regimul sovietic, cu demonstrații uriașe anticomuniste, proro-mânești și prounioniste la Chișinău, acceptate

(vrând-nevrând) de autorități (!), demonstrații unde se flutura tricolorul românesc și, în final, victoria adoptării limbii române (moldovenești) ca limbă oficială și reintroducerea grafiei latine, la sfârșitul lui august... La noi, în schimb, se întâmpla, ce? La ce să privească basarabeni? Și s-a uitat la mine din nou chiorăș, iar relațiile au rămas tensionate, în ianuarie '90 aproape că m-a făcut oportunist și securist (acuză de comunist nu mi-o putea aduce, comuniști eram amândoi). Urmarea a fost ciudată: am acceptat – din acest motiv, printre altele – să intru în CPUN-ul municipal Cluj (dar despre asta, la timpul potrivit). În definitiv, nu ne despărțea nimic, pe mine și pe V., în judecarea pe fond a situației politice din România. Poate doar felul în care ne poziționam față de prostii. Când s-a cerut – prin partid și sindicat - ca toți cercetătorii să aducă hârtie pentru reciclat (altădată se adunau borcane și sticle goale), V. a trântit cu năduf un pachet de câteva kilograme de hârtie consumată, legat cu șfoară, pe care scrisese batjocoritor „Contribui la propășirea economiei socialiste” și semnase. Eu n-am predat nici o coală de hârtie veche. Pur și simplu nu consideram că trebuie să respect o asemenea cerință. Dar în martie fusesem amândoi la muncă, să ne îndeplinim acele *zile de muncă în folos obștesc* prevăzute de lege. Pentru cercetătorii institutelor Academiei R.S.R. din Cluj s-a căutat un loc de muncă cât mai umilitor, de măturători. Am curățat trotuarele și carosabilul de lângă trotuare, pe strada Cehoslovaciei, acum

stradă importantă în Cluj, rebotezată „Teodor Mihali”, atunci mărginașă, dar circulată de camioane. Așa contribuiau doctorii în istorie, chimie ori matematică la victoria socialismului: râcâind cu lopeți și adunând cu măturoaie mizeria rămasă la topirea zăpezii, în bună parte praf, făcând grămăjoare-grămăjoare care urmau să fie încărcate de alții. N-a venit nici un utilaj să încarce rodul muncii noastre, peste câteva zile grămăjoarele urmau să se risipească, iar mizeria și praful să se lătească, precum fuseseră.

Am ajuns la ghișeu și mi-a părut bine că o văd pe *aceeași* (ce era? funcționară?, milițiancă?), al cărei chip îl cunoșteam. Micuță, păr negru, tunsă *à la Mireille Mathieu*, cu ochi așijderea negri. Totdeauna în halat bleumarin de femeie de servici. Nu țin minte cum o chema (poate S.?), nu cred că era o simplă funcționară civilă de ghișeu, am bănuțit întotdeauna – nu știu de ce – că avea un anumit rang în serviciul Pașapoarte. „Păi, nu v-a venit încă...”. Nici nu putea să vină atât de curând *aprobarea de pașaport* (cum îi spuneam noi, în realitate așteptam *viza de ieșire*, nu pașaportul, căci acela era ascuns acolo, prin sertărașe). „Știu. Dar am venit să vă rog altceva. Aș vrea să merg împreună cu soția mea în Italia, ea ca turistă”. „Dar dumneavoastră ați cerut viză în interes de serviciu, nu? Nu se poate ca un soț să călătorească în interes de serviciu și celălalt ca turist. Așa nu veți primi aprobarea”.

„Și atunci?” „Atunci trebuie să cereți amândoi viză turistică”. „Adică, să-mi schimb și eu cererea?” „Da”.

Era clar. Dacă voiam să fim împreună o săptămână în Italia trebuia s-o iau de la capăt. Nu aveam de ce să n-o cred. Era un semn de bunăvoință că-mi dăduse aceste informații. Altfel, ar fi putut să ia cererea soției și s-o arunce, împreună cu a mea, la coș. Termina treaba rapid.

Privire înapoi

Sunt de încredere. Patru sute de lei în căptușeala cravatei.

Sunt bogat, am peste doi franci elvețieni.

La Roma, în mai, urma să aibă loc întâlnirea noastră bianuală, a Comitetului științific internațional al Lexiconului mitologic (numele complet era *Lexicon Iconographicum Mythologiae Classicae*). Reprezentam acolo România din 1985, precedenta întâlnire fusese la Delphi în 1987. Pentru Roma depusesem cererea de *pașaport* prin ianuarie-februarie. Eram relativ încrezător că voi primi viza. Mă lăsaseră și altădată. Fusesem în Vest și mă întorsesem. Securistul care răspundea de Institut mă căuta înaintea plecărilor: „știți, să nu faceți acolo propagandă ostilă statului român...”. Mă uitam la el ca la un nebun, dădeam din cap că am înțeles, „firește că nu” răspundeam și mă gândeam *oare cineva i-a răspuns vreodată altfel?* Dar, mă rog, omul își făcea datoria. Relațiile mele cu Lexiconul erau cunoscute, corespondența mea cu redacția centrală din Basel cuprinzând fișe și fotografii de monumente din Dacia era cunoscută *organelor* (chiar înaintea celor de la redacție!). Mă și avertizaseră, cu gingășie, că știau totul. Înaintea reuniunii de la Delphi organizatorii mi-au trimis

biletul de tren, căci toți participanții circulau pe spezele Lexiconului. S-au mirat organizatorii că românul vrea bilet de tren și refuză avionul, cum circula lumea civilizată. De unde să știe cei de la Basel că pentru reprezentantul României era prima ocazie de a vedea Grecia. Se mai putea opri pe drum, măcar între două trenuri, pe la Atena, pe la Salonic, ceea ce s-a și întâmplat. Unde mai pui că la întoarcere m-am oprit și la Sofia, unde prietena mea Zlatozara Goceva, de la Institutul de Arheologie al Academiei Bulgare, mi-a dat două pachete de unt, bulgarii mai aveau unt, din proviziile a căror expirare se apropia, ale armatei americane... Dar să revin la avertizarea gingașă. Plicul cu biletul de tren fusese capsat pe dinafară de expeditor, astfel încât, mai întâi am înlăturat capsă. Apoi am văzut că pe lângă cele două găuri lăsate de capsă, mai erau două, ale unei capse mai mici. Rupseseră ca proștii capsă, nu avuseseră capse de aceeași dimensiune și puseseră una mai mare. Eroare sau atenționare? *Știm ce e în plic.*

Cum am ajuns la Lexicon? Reprezentanții României în Comitet erau Zoe Petre și L. M. Un rol important îl avea Emil Condurachi, ca secretar general al Asociației de studii sud-est europene (asociația era unul din „patronii” Lexiconului). În 1985 Zoe Petre, din motive pe care nu le cunosc, nu putea să participe la întrunirea de la Basel, iar L.M. n-a primit viza de ieșire din țară. Redacția de la Basel, probabil la sugestia lui Condurachi, mi-a trimis mie invitația să reprezint

România. Nu mai era nici o lună până la ședințele de la Basel, era imposibil ca în acest termen să obțin viza. „Nu sta cu deștu-n gură. Du-te la Pascu, să vorbească el la Securitate” mi-a țipat la telefon F.M. L-am ascultat. Academicianul Ștefan Pascu, directorul meu, mi-a spus, scurt, că nu poate face nimic. Și atunci alt academician, Condurachi, a scris o scrisoare în care explica de ce este important să fiu prezent la reuniunea de la Basel. M-am dus, precum mi s-a spus, în audiență la generalul Ioana, șeful Securității din Cluj. I-am spus într-un minut despre ce e vorba și i-am întins scrisoarea lui Condurachi. A luat-o și a zis „o să vedem ce se poate face”. Și a făcut. Peste două săptămâni eram la Basel.

Așa am intrat în Comitetul științific al Lexiconului și am participat la toate întrunirile bianuale ulterioare, uneori singur, alteori împreună cu Zoe Petre și L.M. (la Los Angeles, la Fundația Paul Getty, în 1995), numai cu Zoe Petre (Roma, 1989), sau doar cu L.M. (la Chios, în 1997).

Precedenta întrunire, cea de la Delphi, din 1987, are pățaniile ei. Se hotărâse ca toți participanții să se adune la Atena, de unde urma să plecăm în grup la Delphi. O noapte cu trenul de la București la Sofia, apoi cu un tren bulgăresc, care spre seară a ajuns la Kulata, granița cu Grecia. Acolo am văzut gard de sârmă ghimpată între două țări... între două lumi. Au coborât toți călătorii. A rămas un singur vagon, cu jumătate de compartimente de clasa I, jumătate de

clasa a II-a și numai acel vagon a trecut granița. Nici nu era nevoie de mai multe, după câți călători eram (la clasa I, doar eu). În compartimentul meu s-au urcat doi tipi și după ce trenul trecuse frontiera, au scos niște șervețele umede, și-au șters tacticos mâinile, după care unul a mârâit către mine „Passport!”. Dimineața, cu întârziere de două ore, am văzut în depărtare Licabetul și Acropola.

Până aici e bine, mi-am zis. Cunoșteam adresa hotelului unde era punctul de întâlnire. Dar n-aveam nici un ban. În anii aceia, din România plecai la reuniuni științifice numai dacă rezulta limpede din invitație că transportul, cazarea și masa erau asigurate de organizatori. Dacă aveai noroc, BNR îți dădea 10 (zece!) dolari, ca să ai ceva la sosirea în străinătate, bani pe care *te obligai să-i returnezi la întoarcere*. Eu nu avusem acest noroc. Așa că am luat-o spre hotel pe jos, țărănește și sănătos, cu valiza-n mână, ghidându-mă după linia de tramvai. La hotel mi se spune că sigur că da, *mi se poate închiria* o cameră dacă vreau să mă odihnesc până la plecarea spre Delphi. Am mulțumit, am lăsat valiza la recepție și am plecat.

Aveam la mine sub doi franci elvețieni, în monede. Lei românești era inutil să scoți din țară; după ce că era interzis, nici nu se schimbau nicăieri, cu excepția Austriei. De aceea, în drumurile mele *spre Vest* când, de obicei, se schimba trenul la Viena (plecam noaptea pe la două din Alba Iulia și la orele 13 eram la Westbahnhof), când vedeam din tren Viena deschi-